

Тоску беш чылдым, шиттирлэнгүшү чылдым, малдын баш саңы өстүрүп болсам оон продуктунун көбүдөй дөш «Большевик» советтүн ажалчынары бөлүктөн социалисттик хушазгелерди ажаллап турар. Кол чедип алып сорууга болза мал ажалын көгүдөйүн бар чептерин чылаадыр болур. Чүгө дие, совхоз 1972 ажал-агы чылдым сүтү бугурунун, ону күрүгө сазарынын баа малдын баш саңын өстүрүрүнүн планын күтсөтпейн барган.

«1972-1973 чылдарын кышкы үзүндө мал ажалын продукттууларын бугурунун болган белектөөрүн көбүдөй дөш мал ажалын ажалдакчыларын Бүгү-өзгөдө социалисттик чарыкын калбарып дугайында» СЭКН ТК-нын, ССР-нин Министрлер Чөвүлгөдөдөдө ВЦИК-тин доктаалын малдын бугурун ташкыч болган ол доктаал уут соруу киришкенин хайындарган.

Амгы үдө совхозтун малчынары 36 калдан малды кыштагылап турар. Малчынар сизини болган саванын өрткөн чылдым көбүр ала-ла кыштагыларында чедип алган. Малдын калданага сүт сөртү чедирини организастаан. Оон илай калданага концептраттыг мал чедирин баа отуулар мүтүлү чедирини тракторларын доктаамал быжылаан. Төрүттүнүн чаш хураганнары дугаарлаар ийн

СОРУК КИРИШКИН

«Барак» совхозтун ногаа бригадасы чыл бүгү ногаанын байлак дүжүдүн өстүрүп, өзсөн өвсө оруганы кирип турар. Чедипкини ала-тайгаар болбас, ол болза баш бурунгаар хынамчалыг белектөөр болган организастыг уурутугагадан чугула амааржыр.

Бригаданы күш-ажалды организастаарын багыт өвсө тургускан. Амгы белектөөр үзүндө парник бугурунун өрткөн кичини быжылаан, олар белект дүжүт дөш арамында чарычтыг.

— Бистин асеноларымыс оурутугага белектөөр дүжүт алышкыны доостурга, ол-ла дораан улаштыр асенолар чачылдыг. Хорзуну шын ажаллап кымы, чедипкини чедип чедип мөөнчөөр, парниктерин белектөөр, расада өстүрөр, сугуттаргага белектөөр дөш, калдыг ажал чок дээр. Бо бүгү хемчегер амгы үдө бисте организастыг чоруп турар деп, бригадир Монгуш Чылабады чугулап турар.

Ногаалар-биле чугулаашкан, илай чептерини өвсөдөр, оларын чадик коммундарын баа бажиксидим. Совхозтун уурутучулары, илайны кол агроном өм Мандаров бригаданын ажалын ханды сонургагага келген. Лом, хүүрек, өскө-дау өскөсөдөр негзөгө, оон өш-шаанда хандырбас.

М. БАДЫРАА.

ЧААГАЙ ДУЖУТ ДЭШ

«Тээли» совхозтун ногаа бригадасын район Советтин депутаты З. И. Хертек ам сес чык улаштыр удурут келген. Ажал-ишти эки организастаанымдан олар чык бүгү белект дүжүтү өстүрүп ал келген.

Бүгү-өзгөдөдө социалисттик чарыкынын өзгөчөсө киргеш, коллектив бо чылды улам белектөөр хушазгелери алган ажалдап турар. Бригада картофезли 15 гектарга оурутур, оон гектар бугурунун-не 100 центнер дүжүтүт, ногааны 14 гектарга, оон гектарында-на 110 центнер дүжүтү өстүрүп алып сорууга салдымган.

Зоя Иванованын удурут-ла ол бригаданында шунту херозсөдөр, олар чачымы шунтуула, а шунтуула нагымы дөш бир дедик ажалдап турар. Чакы хову ажалында белектөөр бо хушазгелери организастыг, бүгү талазы-биле хынамчалыг чоруп турар.

С. ХЕРТЕК.
Бай-Тайга район.

ӨРТКӨН ЧЫЛДАН ӨСКӨН

ЧАДААНА. (Телефон-биле). «Бөл-Хемчик районун доктөөр болган совхозтары күрүгө сүт сазарынын кварталы 70,2 хуу күтсөт. Ниятти-биле районун ажал-агыларын өрткөн чылдым бо үзүндө дөшөөр сүт аларын 20 хуу көвүдөдө.

«Некра» колхозу бирги кварталда 330 центнер сүт сазар уурут, 344 центнер чедип, аларын овалдашкан 106 хуу бутталдырар. Ол өрткөн чылдым дөшөөр 3,2 хуу өскөн.

ШЫН

айда 24 тонна сүтү бүдүргөш, 16,3 тонна саткан турган болза, бо чылдын февраль айда 48,7 тонна сүтү бүдүргөш, оон 46 тонна сүтү күрүгө саткан. Ферма ниятти-биле хушазгелери 895 литр сүтү күрүгө саткан турар. Бирги кварталдын төнтүзү ам-даа өлөк, ыч-чалза-даа ферма бо кварталда сүт сазарынын планын февраль 23-те күтсөткан, квартал планында немей 27 тонна сазарын күрүгө саткан. Саянчылар И. Алай, К. Чолдук, К. Чылбак, М. Алай, К. Бакаан олар белектөөрүлүшкү-биле ажаллап турарлар.

Арыг-Бажы фермазында 7 коммунисттер тургустунган партия бөлү ажаллап турар. Ол бөлү партия-организастыг болган политикти ажалды күшөөдөрүн. Ферма эргелекти коммунист өм Иргит Кудер-оол партияны даялаан күтсөдүн, ферманын ажалы-херозон багыт өвсө башкарып турар. Ферма инеке саванын ылымрадып берип, кылымал сүтү бугурунун организастаан болган оон-биле сүт бугурунун немелде кураалынын тургускан. Эки түнөлдүг ажалды дөш, үк фермага дидекция чедирин баа паркомнун күш-ажалы аларын тутун көдүргөн.

Амгы үдө совхозта шөөр малдын оолдашкыны түдүк чоруп турар. Малдын чаш тө-лу хорамча чок алдынып турар. Илайы № 2 бригаданы Михаил Төмүштүн калданында малдын чаш төлү эки алдынып турар. Республиканын сугаргыг сыгытчыны, анык малдын Ондар Седен-Дамбаанын калданында төрөз хойларын хураганнарын бүгүн камгалап алган, Оон илай хойжу коммунисттер Ондар Мөнгө, Бичи-Урут Куулар, Ховалыг Эсер-оол оларын калданында мал хур кып ажал, менди оолдап турар. Хойжулар Максим Монгуш, Монгуш Очур-оол болган «өскөдөрүн-даа калданында шөө малдын кышкы байдалы баа эки.

Механизаторларын малчынарга дуулаажыры чачыл болган. Илайы № 1 хову бригаданын 20 механизатору өм М. Кызыл-оолду удурутугага биле Ондар Мөнгөнүн кыштаанга барган, кончугу удуг хой кажазынын көржө-ниин хоорган. Оон илай дугу-жулар Даштыг-Тей фермазынын малчынарынын кажазынын септеп, К. Чүдүмүнү кажазынын көржөниин кооптары берген. Илайг чижектерин хайуу көрүзүп болур.

Шөө мал оолдап турар үдө анык сакманиктерин түс-зүс калданырга ундургулаан. Сакманиктер Тамара Кара-Сал, Александра Монгуш, Ольга Ондар, Светлана Күжүт олар эки ажаллап, дуржула-лыг сакманиктер Монгуш Көмкөдөй, Ондар Базеяма оларын уагерин эдерип турар. Почтальоннар М. Чүдүм-оол, Сединама Ондар, авто-лава садыгызы О. Агаан-оол оларын малчынарынын уагеринг хандырып турарын дугайын баа дөмдөгөр херек.

Совхоз хаван ажалын хөг-жүдөрине баа кирген. Баш-тайгы түнөл багыт өвсө, тө-рүрү бир баш хаванта онааш-тыр 8 хаван огул алдынып турар. Кол төрүрү бир баш хаван-дан 10, түгүш хаван-дан 6 хаван огул камгалап алып дөш хаван ажалчыларын хушазгелери күтсөткенин болур.

Мал ажалында бугу ажал-херек дөш-дөш чоруп турар деп чугулап болбас, бисте чептер сөткөн. Илайы Даш-тыг-Тейде инек фермазы мал чедип кайы хамаан чок чарык-даанынын түнөлдөдө илай бөдүүн мал чедип ситен, саван-тенген, ам өскө чедерден ынаар ситен, саван сөртүп чедирип турар. Совхозтун тус-кай эртемчилери, бригадир-лер болган уаг калдары К. Сели-оол олар ажал-херекти билдирип башкарып турган болза, илайг чептес чорук турбас ийик.

Чамдык малчынарынын харысалга чок чоруп-биле мал-дын өлүп, чидип, хораз чоруп ам-даа уламчылашкан. Бода

мал калдарыларын турган И. Чылбак-оол, Кара-Сал-Сере-оол, М. Доржу, О. Ойду, К. Адыг, К. Доржу олар он-он бода малды ышкыган. Хой кал-дарыларын турган К. Хон-оол 74 хойу чидирген. Чылгыч-лар Ирилчин, К. Куулар олар баа уаг чидирлиг болган-нар.

Мал ажалын хөгжүдөрине шаттык бооп турар чептерин чылдагырынын хемчегерин парком, совхозтун дирекция чери, көдө Совет ап турар, Чокта партия хурап болган. Анаа мал чидирип, самчыдаа кижилерден малды хөвөз тө-лөдирин совхозтун дирекция-зынга сүмөзгөн. Ол шитти-рин бугуар ам-даа төлөткөнөөр артан 34 бода, 103 баш шөө мал совхозтун ният калданы-га эгитини кирген турар ужурут.

Нияттиг малында чон-нуу хуула малын тускайлаар дугайында айтырыгы Шейк көдө Совети коткап боттан-дырып келген, ыччанган ху-лөт ажалыг шитти-рин күтсөдөдө ажал-херек кы-рыга бадтыкаары дарыг не-гетини турар.

«Большевик» совхозтун ажал-ишчилери бар кураалы-арын ажаллап турар, мал ажалдакчыларын Бүгү-өзгө-дө социалисттик чарыкына киришкенин, бо чылды сал-дыган сорууларын күтсөдөр дөш улам күженишкенин ажалдаарлар.

Д. ХЕРТЕК.
«Большевик» совхозта парт-ком секретары.

СОВЕТТЕРДЕ

Хову-Асынын ажалын суурунда Талды район Совет-динге 10 депутат сөзгөн. Оларын ичинде 8 депутат бо чедип болула ажаллап, чугулап турар бис.

Бистин эл хушазгелери Василий Егорович Фокин район Советинин депутатында 1956 чылдан бээр кыш улаа сонугу келген. Василий Егорович район Советинин саяг болган шиттиг чепменнелгенин талазы-биле доктаамал комиссизини кижигү. Ол бөдүүн сонугула өнүгүгүг доктаамал барып, сонугучу-ларын чачылгыры күтсөдөр талазы-биле илдепкел ажал-дал келген. Сессияларга са-нал-онолун ол берип, айты-рыгларын бо-ла тургула. Чи-жээ, Хову-Асынын 8 чыл школанын спорт залын ту-дуп бөдүн сонугучулар дил-зөн чүсө. Ону тударып чөпшээрден баа чедип алды-ган. Ол ышкан шө Фокинни болган өскө-даа депутат-тын негелдери бугуар бисте бир ажал-чеп мазанын немей ажалган. Чурттаага тудуларын илайын өрткөн чылдыг шөө ажал күтсөдө-тери билек, илайын ажал бажычлар тударыга ажал-херектин бөдүн чедип ал-ган бис.

Василий Егорович 1949 чыл-дан бээр чор орунчкан бол-луп ажаллап, бөдүн ажал-чында мастер чедип дөшкөн.

Ч. СОДУНАМ.

Чокта чаа Тээли көдө Советтин сессиянда коммунал ажал-агы чедирин эргелек-чип Донгак Шаддынын ил-ек-кени дугайын чугулашкан.

Х. БИЧЕ-ООЛ.
Тээли көдө Советтин депутаты.

АЛАДАРЫГ МАЛЧЫНДА

Ирттиң ортумак дидик депизин 45 кг чедирер, хойдан-на 27 кг дүктү кыргып алып деп хушазгелери СЭКН-ин ХХХ сьездин аттыг совхозтун хойжуу, республиканын алдарыг малчыны Сундуй-оол Донгак алган.

Хушазгелери күтсөдөр дөш, ол ам кымак ажаллап турар: хойларга ситен, су-ла, чарыны берип, оларын чымыг сүт-бисе сугуттарын турар.

ЧУРУКТА: хойжу Сундуй-оол Донгак, Б. ХОЛЫШИННИН ФОТОЗУ.

ШЕФЧИЛЕРНИН ҮНҮҮШКҮНҮ

Тес-Хем районун төвү-Самгалдай суурун албан, организастыг, бугуруга чедирин колхозтарын, совхоз-тун малын бригадаларында, фермаларында доктаамал шефчилер кылдыр мал кышта-лашкынын эгезинде быжылаан турган. Ук чедирин партия организастыгы көдө шиттир ортуугага политсасалыг ажал-биле чедирелештир, кызыл-булуларын дедирерине, көсүк агитаци-яны кылымында дуулаажыр. Күш негетини келген чугу-ла таварылгаларда малчы-нарын чедипкел ажалда-рына шефти организастаан.

Эрткен айларда элзөн каш албан, организастыгынын төлөдөдө бажычтарын чедир-лерге чачыг өвсө улаа ба-рып, лекция, босалдарын кы-лып, кызыл-булуларын дедир-чип, көсүк агитацияны чары-ты берип турар. Чамдык чедир-лер элзөн каш хойжуларын кажааларынын көржөни шеф-биле хоорун дуулаажыр. Районун сүт ажал-агы чери харымал турар бригад-анын 6 калданын чымыг сүт сөртүрүн организастаан.

Самгалдайын албан, орга-низастыг коллективтерин фе-ральдын үшүк декадазында малчынары чачыг өвсө үнүшкүнерин кылган, бү-дүргөн ажалды райкууском.

ТАРЫЛГА ЭЭЛЧЕШТИРИЛГЕЗИ

Көдө ажал-агы продукт-таанып бугурунун көвүдө-дөдө болган хөрзунун дүжүтүрү беледирине тар-ылга ээлчештирилгенин ажалынын чери ажалынын хөгжүдөдөдө бүгү төгүзүп бадтыкан. Тарылга ээлчеш-тирилгени шиттирлэп алып чорук чедир чорук-чорук ажалчыларын негелдери ботталдырар. Бо талазы-биле ажал Бич-Хем районун ажал-агыларын ээлчеш таа-рымчалыг. Районга тарылга ээлчештирилгени шиттирлэп ажалды ажалчылар кол сорууга бо-лур. Ол ажалдарын ботта-нылашкан сугут чок чедир беш шөдүт тарылга ээлчеш-тирилгени бадтыкан турар. Оон чижээ «Халын» колхоз-тун Оорам-Ховуда 2872 гек-тар шөдүдө чоруп болур. Илай тарылга ээлчештирил-генин табиязы бо.

Колхоз 1967 чылда ук шөдө тарылга ээлчештирилгени эгелзөн. Илайг болганда 557 гектар хемчегер бешки шө-дө 1965 чылда 202 гектар, 1966 чылда 7 гектар, а 563 гектар хемчегер дөртүк

Шөдүт дуга-рым, хем-чегер	Чылдар айым-биле ажаллаатын турганы (га)						
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
I.	К-тас 533 көк-сула 80	К-тас 393 сула 220	чайгы ан-дырла 613	К-тас 613	К-тас 613	сула 613	көк-сула 613
II.	К-тас 438 сула 104	К-тас 85 сула 104	чайгы ан-дырла 104	К-тас 442	К-тас 542	сула 542	көк-сула 542
III.	К-тас 200 сула 397	К-тас 253 сула 344	К-тас 200 сула 897	сула 597	чайгы ан-дырла 597	К-тас 597	К-тас 597
IV.	К-тас 333 чайгы ан-дырла 230	К-тас 350 сула 88	К-тас 230 сула 163	чайгы ан-дырла 130 сула 130	сула 563	чайгы ан-дырла 563	К-тас 563
V.	чайгы ан-дырла 178	К-тас 380	К-тас 282	сула 200	сула-37 көк-сула 300	чайгы ан-дырла 220 сула-136	чайгы ан-дырла 357
		сула 177	сула 170	сула 175 нуку-руза 100	К-тас 357	чайгы ан-дырла 220	көк-сула 201

1963 чылда эгелзөн, 1968 чылда доокан. Ону кылдыр тарылга шөдүгө хамаарып турар бүгү шөдөдөдө бот-боттарынын арамында кымы-гаарларын шыгыны сагаан.

Шын кылдыган тарылга ээлчештирилгенин механиз-ацияны ажалыг негетиндери, хөрзун бол-базаларынын мурунчак араларын ажалдарын, хөр-зуну каттап, сугула ула-рын чылдагыры, көдө ажал-агы култураларын ажал-дырлар-биле, хоралачы-лыг-биле, бок үнүштери-биле дөмдөдө чорударын негет турар. Тарылга ээлчешти-рилгени шиттирлэп тур-да оок-дөш чедирин зон кылыр, ээлчешти-рилгени кирген бүгү шө-дөдө эргелеге долау-биле

82 тонна мавералдыг чедип-чидилгени чачкан. Бо бүгү-нүн түнөлдө «Халын» колхоз-тун тарызыларын ССР Эвилелдин тургустуна-нын бегенги чылдым бир гектарга онааштыр 20,8 цент-нер дүжүтүт ап ындаанар. Тарылга ээлчештирилгенин ажалынын үстүдө чугурай-лар бадтыкан турар.

«Саян» совхоз тарылга ээл-чештирилгени - 1968 чылда эгелзөн болган агротехника ажалдарын негелдери бад-тыкан. Ук совхозтун деис-козунгө чылдым-на дуржулга кылып турал Тыянын зона агротехнологиянын ду-лазы уаг болган. Совхоз ор-ганист чедипкелгени чыл савында-ла 7000-8000 тонна-дан элзөн элзети шөдөдө чедир турар апарган. Мине-радыг чедипкелгенин

БУЯННЫГ ИШТИН КИЖИЛЕРИ

Коммунист К. Д. Иргитне удурткан Арыг-Бажы сүт-бараан фермазынын саянчыл коллектив Бүгү-өзгөдөдө социалисттик чарыкына кирген, алган хушазгелери күтсөдөр дөш соруурун ажаллап турар. Чөм-Хемчинин «Боль-шевик» совхозуноу бо ферма-зынын коллектив, «Чыраа-Бажы» совхозтун Шык-Бажы фермазы-биле арамында чарычтыг.

«Большевик» совхоз бо чыл-дын бирги кварталында 70 тонна сүтү бүдүргөн, 39 тон-на сүтү (немелде хушазгелери-биле каттай) күрүгө сазар, ол сорууганы чедипкини шиттирлэп турар. Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында чугу-ла хамаарып. Амдан-сугу-лууну чедипкелгени чедирин, таарымчалыг ажалдагы тур-гусканында инектин дүжүгү арбыдап турар. Хүн бүгүдө

бир инектен-не коллектив 7 кг сүтү, ыччагага инекти-ле ферма хуш 800-900 кг сүтү саяп ал турар.

Сүт бугурунун көвүдөдө дөш саянчыл коллектив-де ажалынын организастыг эгизөө, күш-ажалын бугу-рутчүдө чедип. Саянчыл арамында социалисттик чары-кын түнөлдө он хонуктан үндүрүп, чедирини шиттир-лэп.

Саянчыл Чолдук Куулар, Чылбак Куулар, Алай Иргит чарыкыны шиттирлэп, боттары-га быжылаан бөдүн чедир-ленин бирээндө-не 270-300 кг сүтү ийн ай дугуруу-да саяп алган.

Буянын иштин кинилери-Арыг-Бажынын саянчыл-лары-га чаа-чаа чедипкелгени кү-зеп калдыр.

М. СЕВЕН.

Көрүлдөгө
уткуштур

Республикада 11 улусчу театрлардын арасында Тураннын театры дээр коллективтерге санады турар. Ан о. коллективте улусчу театрлардын республика көрүдөзүнө уткуштур байла калып турарын, театрынын чамлык кол шийлеринге жакташынан, көрөдөзүнө.

1962 чыла Тураннын улусчу театры организаста-тарна, оон удутуучулары колдууна башкылар турган. 1р болбаанда ама Евгений Пискарев режиссерлай берген. Анык режиссерун баштай тургускан шийи — К. Симон-овтун «Орус кижилери» ук коллективтин ат-сураан до-чан-на республикага жакын-дыкпен. Ама хамаарышкан цензиялар содунара пар-цаттып турган. Туран хо-ройга чуртап, ажаллап ту-рар, театр уран чуулуге су-нудуг кижилерин чогадык-чы ажалы улуг чедикши-ринг болуп турарын бийл-бис. Чикээлде, 1965 чыла болган улусчу театрларын болган ший коллективтерин республика көрүдөзүнө ту-нандык тикелки болган. Красноярск хоорайга болуп «эрткен зона көрүдөзүн дик-томантыз деп белк унел-ди алганын чугаалаарга чет-тир.

ТУРАНЫН УЛУСЧУ ТЕАТРЫ

Тураннын улусчу театры-нын репертуарына элөөн хей, бейик дөкөөлө тургустунган шийлер кирип турар. Оларга А. Софроновтун «Эдештиг ач-ти», А. Крыловтун «Уруглар-га кичээл», М. Талевстин «Өт-бүлө айтырылганы» бол-гаш өскө-даа шийлерин хама-рыштырып болур. Моон-биле чергелештир тургучулар бот-тарынын шийлери-биле чүлө Бия-Хемин эргий эөөс, а Кы-зылдың теледөңсөөнө бол-гаш Кал-Хем. Улуг-Хем дөң чергелди чокк районнарын ажал-ишчилеринге уран та-лантызын барааладып четти-гип туралар.

Сөөлү ийи чыла ук театр-нын режиссеруна Иркутск университетинин дооукчузу Татьяна Верещагина ажаллап турар. Ол бодунук коллектив-нин болган ыда ажаллап турар эш-өөрүнч дугайында мынчалар чугаалады:

— Бо хүнерде бистин коллективинс кол жүзү улусчу театрларын болган ший коллективтерин республика көрүдөзүнө утландыр-ган. Мурунку көрүдөгө бир-ти черин алган болганда, бо узала бистен жюринин негед-дин улуг деп чүвени баш бу-рунгар болуп, бейиктели күштелдирген бис. Шийни бей-лектеп, тургустун алары чүлө мөөн — режиссерун эөөс, бодун коллективин чангыс кижиги дег, демнат, ак секти-ка.

диг ажалы дээрин эш-өөрүн билип турарына өөрүр-дүр мен. Режиссерун кол дуа-лакчымы турукчу болур. Бо талазы-биле бистин чүрүктү-вус Николай Ширини онзалап демделексөөр-дир мен. Ол — чүлө шийини чүрүк каа-стал-ганын чогадыкчы кылып ту-рарында аңгыда, сундууг болгаш солун өвүр-хевирлерин тургузуп турар артизиви. Оон аңгыда бистин театрынын коллективинде чоргаарланып болгу дег, талантылыг анык-тар кайы хей. Оларга чижек кылдыр бистин артистеривс Галина Голубеваны, Вера Са-балы адап болур. Бо эштер боттарынын доктаамал ажал-мында хостуг уелерде театр-нын ажал-херээ дөш үлөгө-рин чорутуп көргүзүп, хама-рышкан ролдарына чедикши-ниниг ажаллап туралар.

Бистин театрыныска дуза чедирер талазы-биле комсомол районому боттуг ажалдырып чорутпайн турары хомудач-тыг. Аныктарны улусчу театрге хаара тузуп, органи-застыг ажалдырып чоруту-дөш каш удаа айтырып тур-густуп кааривиске, харын бербээнин эдешпейн турар бис...

Туранчылар республика кө-рүдөзүнө кинерин-биле В. Катаевтин «Өнүктүрүн башкалганга» деп шийин бейлектеп турар болду. Ре-жиссер Г. Верещагина көргү-

зүлгөр бүрүзү катан-катан ажаллап, өвүр-хевирлерин өндүрдин. ажал-чаннарын ажалдыры-биле артист бүрүзү-нү ажалына хамаарыштыр негеделиг ажалын элөөн каш бейлекелдерен көргүзүдиги.

«Өнүктүрүн башкалганга» — солун болгаш анык кижилерин ажалы, амыра-дым көргүсөөн ший. Болуш-кун амы чүе чылдык 20 чыл-дарында Москва болуп ту-рар. Чангыс институтта өө-рө-нүп турар ажалыклар Баян-биле Абрам тускай амыдырал тузуп, башкалганга ук шийде чугаалаан.

Тураннын улусчу театры-га бейлекелдер эрттирер өрөөндөр чедикпейн турары ший. Чүе дээрге ук театр Кулагура бажынынын ча-нында-ла болгай. Иччанганда агитбригада, оркестр болган хурал-сугала дөш, калсыр-лашпас ажаллар чок. Ындыг болжолж, найралдыг коллек-тив республика көрүдөзүнө чедикшининиг киржир дөш, чангыс-даа бейлекел үсөйи, шудургу ажаллап турарын демделээр ужурут. Кузэл болгаш кызымаккай чорук тур-ла, тургучулар ам болур кө-рүдөгө чедикшинерилг бол-лур дээрин чигиниг чок.

А. ЧИГУНОВ,
Республиканын улусчу чо-гаалыла бажынынын мето-дизы.

ЭМЧИЛЕРНИН КЕЖЭЭЗИ

Бугу делегейин ажалы херээженеринин чангыс эвин болган интернационалдыг эс-сетки каттыштырылганын ба-дыккап турар кайгамчыктыг байырап — Март сести совет Тыванын херээжен ажал-иш-чилери күш-ажылга, амыды-рал чуртталгазында улуг че-дикшинерилг, бейик көдүр-лүшкүнүг демделеп эрттир-ген.

Республика байысалазы-нык эмнелгенин ажалдык-ларынын Март 8-ке турса-кааткан дыштаныла кежээни хөжүм-иши театрына болган. Кежээ «Күш-ажыл, найы-рал, тайбыс» деп дооунун ада-биле эрткен. Байырлыг кежээни эмнелгеде партия ор-ганизациянын секретары В. Верещагина ажалык, эм-нелгенин херээжен ажалдык-чыларынга март сести таза-рыштыр байыр чедирип, олар-нын ажал-ишине улуг че-дикшинерин күзөң.

Оон соонда хөдүктелгени болгаш тыныштыларын оюну эгдөөн (үстүндө чүрүк-түң, солгай талазында), Ама эмнелгенин ажалы-бүрү

Чугай өрттедикчилери

Улуг-Хем районун ылап ажал-агыл чери эрткен чылыг бейик көргүзүлгө чедип ал-ганы дөш РСФСР-нин ылап ажал-агыл министрствозунук Хундулел бижин-биле шаңнат-кан. Ылап ажал-агыл черинин салбырларында Ак-Турут сал-бырын коллектив чедикши-ниниг ажаллап турар. Сал-бырын Ак-Хазда ылап бейек-теп, чугай өрттеди турар бри-гадазы эрткен чылыг планын чоругааларын ажал күүсөөн:

Мелебизденне

МАРТ 10-ДА

МОСКВАДАН

12.00 — Дамчыдылгалаар программасы. 12.05 — Медээ-лер. 12.10 — Школачыларга. «Чалымаларын чогаалдыла-а», 12.40 — Оңдуг төлөөрү-гүт. «Музыкалыг кино», 13.10 — «Кадимкилар». Эртэм-та-йылбырыг программа. 13.40 — Оңдуг төлөөрүгүт. Музы-фильм. 14.00 — Оңдуг төлө-нөргүт. «Совет Түркмөстө-н». Документалдыг теле-фильм. 15.05 — Оңдуг төлө-нөргүт. А. Афиногенов — «Бодунук урутарынның неж-е». Телеши. 16.20—16.30—Чап-сар. 16.30—«Эфирде — «Чы-зын пааны». Совет ырларын бот-тыныгыг күүсөдикчи-лерин көрүдө-концерти. Көөтөн дамчыдыла. 18.00—«Уен. Информастыг програм-ма. 18.30—«Парасмак-кыс», Уран-чечен фильм. КУДР. 19.45 — «Ак-нок оту-гаштыг «фотопитриазы». Му-зыкалыг программа. 21.00 — Телемедээлор. 21.20 — «Му-зыкалыг программа».

МОСКВАДАН

22.00 — «Серенда» Уран-чечен телефильм. 22.30—23.00—«Уен. Информастыг програм-ма».

ЛЮДМИЛА СЕМЕНЯКА

Балет артизи. Көрүзүлөр адаа негеделиг. Ол чараш болгаш талантылыг болур журутук. Чүе дээрге балери-на дээрге Анна Павлова, Га-лина Уланова, Майя Плисец-кая-лар...

Людмила Семеняка 20 хар-тыг. Ийи чыл мурунда ол Ленинградтын Ваганова аттыг хореография училищенин доо-кан. 1969 чыла Москвага болган 1972 чыла Варнага болган делегик конкурстарын-нын лауреады. Ам ону Москва-га ССР-нин Улуг театрыне ажаллаары-биле чалаан. Ай-хере үе эрткен соонда ол Кремльдин сөөдлер орду-дуга «Куулуг хал» деп бел-гетте Одетта — Пилиадиян-нын танчылаан.

Республиканын тузутун ар-тайы Римма Карельская мын-чалар чугаалаар:

— Семеняканы көргөш, балет шийинде бир-ле дугайын-га ойнап турар-дыр деп чү-вени кижиги эскереря берсе. Оон таштыкы бузук балет ший-леринге ойнарында ыла таа-рышкан, танчылар техника-зы төлөк белки.

Ийе, сценага ол бузуралдыг шимчээшкенин кылып, бо-тунун мергеланин өзүлүг мастери кылдыр көстүр-тур.

Ол бодун артист кижиги мен деп санаар ирги бе?

— Балерины дээрге ак-не эки, ак-не кайгамчык мерге-

жил-дир. Мөөн бүгү амыды-ралым, бодалым танчы-биле холбошкан. Мен школага өө-рөнүп мурунда-ла «балет школазында өөрөнүп көрөй» деп авамдан ээрежип дилээр турдум. Уругучу бот бажына тааныларын менеп орада-жып турган мен.

Атам — грабөр, авам — ап-паратчик. Байызы-даа мөөн

нова.

Уланова боду мени башкы-лаар — деп ол улуг өөрүшкү-биле чугаалады.

— Кандыг ролдарын күү-сөдүр күзөлдиг силер? — деп оон айтырдым.

— Жилеи болуру чугаа-жок. Оон мен уругучу дүжөө-дүр мен... Мычала-даа мен оон даштыкы хевиринге дөмөй-

чыдым. Ол сценага оюн көр-гүзүп турла дилим болгаш бу-зурелдиг.

Бис Людмила-биле Москвада оон квартирамын ужурашкан бис. Чугаалажы олора фехто-ванинге кедер бөрт барын эс-керип каан мен.

— Спортка база хандык-шылдыг-дыр силер аа? — деп айтырдым.

— Чок. Ол мөөн ашамын-дыг кедер бөртү ышкыжыл дилер.

Людмила чоокта чаа база бир алдарлыг балет артизи, Улуг театрынын солини Михаил Лавров-биле өг-бүлө туткан болду.

Людмила Семеняка Чайков-скийдин «Шекунчик» деп ба-лелдине Машанын партиянын танчылап күүсөткен соонда, журналистер өзүлүг ишчын өвүр-хевирин тургузарында оон талантынын бейин-биле үлөдөп бажээнер.

— Менээ ыдыг үнелелди кантап бөөр боор. Ол дээр-ге мөөн үлүм эвс-тир. Ол дээр-ге Галина Сергеевнанын ачы-хавылазы-дыр. Галина Ула-нова мени мынчалар танчылар кылдыр өөредип, кижиндип кааны ол-тур — деп Людмила Семеняка чоргаалар-биле чу-гаалаар.

Андрей БАТЛОВ,
ПМА.

Уран чуул делегейинде

танчылар күзөлдигини дөткөш, балет шко-лазына өөредип кинерин — деп Людмила сактып чугаа-лаар. Людмила Семеняка ба-штай Ленинградтын пионерлер ордузунга өөрөнүп турган, а 10 харында хореография училищезинге өөрөнүп кирген. Ийи чыл эрткен соонда ол Ле-нинградтын Киров аттыг опера болгаш балет театрына «Шек-кунчик» деп балетке бични Машанын ролун ойнап күүсөт-кен.

— Ол-ла шупту өзүлүг-ла тааны болган чүе ийи. Мен өзүлүг балет артизи дег та-нылаан мен — деп Людмила сактып чугаалаар.

Ленинградта ийи чыл ажал-лаан соонда ону Улуг театрге чалаан. Ам ол бодун шупт өө-рөнкүч кижиги кылдыр санап турар.

— Ам мөөн башкым — Ула-

лешес-даа болумза, харак-теринин талазы-биле Одетта менээ чоок, оон иштин са-гып-сеткили менээ эл-не эр-гим.

— Мөөн дур-сыным 163 сантиметр, дежим — 46 кило-грамм. Ындыг дежилде ажаллаарга чик.

Оон соалуг чугаалаан сөс-терин дылааш, Римма Карельскаянын Семеняка дуга-йында берген характеристика-зын катан сактып келиим:

— Людмианын танчылар талазы-биле мергелки ам-даа улам өөр ужурут. Оон шим-чээшкенин эзелек, анынг, чараш болгаш күүсөдөлери тода. Бир эвес кандыг-бир шимчээшкенин кылдыга бол-байн баар болса, ол ону он, чээрб-даа катан кылып тур-гаш эчтинге чедирер чы-а-

Бодалдың оккуру, сөстүн дээшти

Редакцияга хүн бүрүдө көзү турар шүдүктөрин дээрлери солунарына арыштарына парцаттымын турар. Артка-парыны салым-чолу авторла-рын болгаш редакцияда ону кагырып турар кижилерин секкидин дүрөдүлүп турар деп чугаалаа чамык болбас. Чүе дээрге автор күш үлү-дүрү ажаллаан болганда, ол шүдүктү номчучука чедире киүзөң. Ынчалар бе дээр-ге, чамыктары чогаалдын не-геделиги хавырбайн, су-ла, далаш бижон боо тура-рында чырыкче үнөөн турар. Чамык авторларын хөөчү кадыктыг Эрт-Бер-дыга Д. Диртыктын шүдүк-терин билер, помчал кижил-тер хей. Оон чаа келген «Бо-рүр мен» деп шүдүктө мымзыг одуртлар бар:

Чугаа-турөө өөрүшкүтү Чүм-биле эвсө-даа, Сеткиленин чаа-биле Шенеп бижип чорур тур мен.

Автор шын-аа сеткилдене бижээ. Чүлө өөрүшкүтү шүдүктөсө-даа болгай. Сет-килдин чаа-биле менеп тур-ган чоругу? Ам терле долу сеткил-сактыган идиш, шиптирлг ажалдырын не-сеткилдин калбоз чүе бе? «Болза — болгай, болбаа — болбай-ла» дээр чигээлдер-ден шүдүктү база тат болуп турары ол. Маана хамаарыш-тыр автор, бүрүз боданаа эки.

«Шың» — чечен-чогаал со-луну эвсө-даа харын. Ынчал-

ажон чогаалдар хөйү-биле парцаттынып, чамык таа-рылгаларда чогаалчыларга, анык-даа авторларга шүдүк-терин, расказтарын чалып анал-ла турар. Мөөн мурунда М. Кононов (Эрвин) «Ал-дым хөдөп 30 чыл», М. Юн-деш-оолдун (Талы) «Мека-лаа-торундун сөзү», А. Монгуш-тун (Чоюн-Хемчик) «Фронт-чүлүк сөзү», Д. Ондарын (Чоюн-Хемчик) «Октябриян атымында», С. Ойдуңтун (Эр-вин) «Найралы алдары-зын», Тес-Хемде Б. Донодун-тун «Дар эри», «Эмчилерге», «Хураганын хой», Н. Оор-жактын (Барыш-Хемчик) «Партага сөс», О. Алдын-оол (Чоюн-Хемчик) «Чалым-чү-рөөн кырыайч чор» деп шү-дүктөр чыдылар. Шүдүк-терде солун одуртлар, чараш, тынмалыг бодалдар бар бол-гаш хүвүн амыралымыга тема талазы-биле дүгүндө-дүр турар болур-дур. Пар-лаарын санаалдар бе дээр-ге, сөө-дома, уран-чеченинни талазы-биле чедир кылды-маан болгулаар-дыр. Бо ав-торлар элөөн арта-мергелки-лит-даа аларган эштер-де бол-гай. Ынчалда-даа, буу-хаа,

боттарында негедө чон ажаллап турары хомудачы-дыр.

Көзү турар шүдүктөрини элөөн хөйү авторларын чурттан, ажалдан турар чө-рүтүнгө турсааткан, оон чараш-каанын магадаан бооп турар. Олар чүмү муруй чан-гыс хөпкө кууду каан ышкан дөмөй. Мындаг одуртларга доктаалтамылар.

Чалгыларын эрнэч мон-ваши. Шажгарак ак көзүктөдө (1) Хөдүм кыры быралайым! Хөдөк оожум чалгып чыт-ты (2) Ак-нок хеминг Тыла черин эртисил — Аржаан сугатт Тер-Хөдө таалап чор мен. (3).

Номчуурга чангыс шүдүк ышкыжы. Ылчалажок дуга-раалп каанын кайгар доор силер. Бир, ийи дуга-ралар Тес-Хемде Ч. Олесттин «Торон Токмо», «Чалгы-лаа», Кара-Хөдүг болгаш үшкүч Кунгуртуга С. Дам-зынын «Тере-Холун чалгы-лар» деп шүдүктөрилде одуртлар-дыр. Мындаг и-зынм бот-болууга дөмөйлө-шөк, авторуна хууда хама-арылазы көргүстүмзөн, анаа-ла чурумалдыг шүдүктөр кайы хей. Оларга чижек

кылдыр О. Энер-оолдун (Чоюн-Хемчик) «Ызыл, Д.-К. Мон-гуштун (Чоюн-Хемчик) «Хем-чик», К. Кара-Салдын (Ба-рыш-Хемчик) «Ызыл-Та-зым» деп шүдүктөрүн адап болур.

Ынакмын теманына би-ажон шүдүктөрин «саны ре-дацияга көзү турар чогаал-дарынч тартып козун кире-даа болза, номчучу-ну сонургадытар хире шүдүктөр чогу хомудачыг. Чикээлде, Ч. Олесттин (Тес-Хем) «Ырай бербей» деп шүдүктө биске биди-дир, болганда турган ынак-шышкан аныктарга уткужуп келчеп, бир авторуң «сиген бажым шимчелгенин ойнап бер-бей» деп бижээни сагы-дыр. Ч. Олест ону чүлө «Чатган харын палырт кыл-байн ары берей» деп эскер-тип каан. Хар шылбырлар эвс, а кыжылар дээрин ба-ла утуп турар. Оне авторлар Н. Натий-оолдун (Олек-сандр) «Күстүгүтү», О. Дартан-оолдун (Чоюн-Хемчик) «Ала», С. Борбак-оолдун (Кызыл) «Бузур чор», О. Артастын (Эрвин) «Коллективизм» деп шүдүктөриле, парцаттыган чогаалдардан бодалдар, ха-рын-даа бүдү одуртлар бе-ли хөвөр киргилөөн болуп турар.

Бөрүлерни узуткаан

Сөөлү үеде Каа-Хем райо-нун дөмөкээринде бөрү көзү-дү, инитияг мадыга кара-жаны чедирип турар тавары-галар бар апарган. Ынчалар ол араатанын узуткаанын талазы-биле чогуур хөмчө-лери районун адым-ыр-ты

мын черинин ажалдыкчылары ап чоруп турар.

Чоокта чаа адым-ыр-тымын черинин ажалы эштер Галдык, Черикска болган Долух олар бир-бир бөрүлө-рн узуткааннар.

П. ПОПОВ.

Шүлүктөр допчулалы

Чад бижикчинин баштайгы тагаалын редакция, узуг өрүшкү-биле хүдөп ап, оон дугайын сонургай баар. Сонуг айлар редакциянын кулагура кидилгенин элөөн хөй авторларын баштайгы шүдүктөр кылдыган. Олар кодуудула-ла арта-сүме ан-тырып, шүдүк чогаалына кү-жүн иткен эгдөөнни дам-чытка кыска чагаакангыт бир-ийи шүдүк-биле кады чо-руткаан бооп турар. Ол анык эштерге байыр чедирип, чо-гаалдык чедикшинерин кантап күзөсө боор. Харин-даа аттарыг, чогаалдарын бе-зин адыскадым. Чечен чогаал-га сундуал, баштайгы шү-дүктөрин бижик эгдөөн ав-торларын долу эвс дады-лаа бо. Аягында С. Кара-оол «Аягытмы», «Эрчим», Адаан-Мадылда М. Монгуш «Дамчыла», Элегесте П. Оон «Манал-оорбачар», Бата-лыма В. Монгуш «Өскөн че-рик», Туранда З. Доржу «Думаман», Ба я в-Ко-ла-а В. Серен-оол «Анам, атам аа-зыл», Төлмө Д. Дугу-оол «Бай-ла-Талым» олар баштай-гы шүдүктөрин чорутканнар. Ук шүдүктөрин темалары со-луп, агы-агы-даа болза, уран-чеченин, сөө-домаанын талазы-биле чедир ажалды-тынмаан болуп турар. Ынчал-

Кыстарны чалап тур

ВЛАДИМИР ОБЛАСТЫН ВЯЗНИКИ ХОРАЙДА НАРЛ ЛИБНЕХТ аттыг фабриканын ФЭУ школазы 7—10 класс дооскан, 15—20 харлыг херээжен кижилерин өөредилгеге чалап тур.

Ол школа пс-таавы улутлуринге ажалдаар мергелиди кижилерин (улазын ээрчикчилерин, аргычыларын, дуруч-корин болгаш өскелерин-даа) бейлекээр. Берендигенин хуу-саазы — 12—15 ай. Өөредилгеге хүзөп алган кижилерин халас чен, чуртталга чери-биле хандылар, а ескус уругларга хепти база бээр. Өөренип турган үеде мылганын барымаалап төлээр шалыңче шилчтикниге чедир өөреникчинин шалыңын ылыр.

Өөренирин күзөңнөр дараазында документилерилг бөлүр ужурут: төртүтүнгенин дугайында херечил азы паспорт, оларны чуртап турар черинден үндүр бижип алып, шын-ылга, бижиктин дугайында херечил азы аттестат.

Фабрикада клуб, театр, парк, стадион, ажалчын аныктар-нын көмөжик школазы, лән техникум болгаш институт бот-өөредилгелиг салбыр бар. Техникум азы институт кио-ринге бейлекел курстары база ажаллап турар.

Өөренирин күзөңнөр Кызыл хоорайда Номсомольская ку-дучууна № 23 бажына март 20-ге чедир болгаш июнь 3-тен июль 20-ге чедир келир.

Монгу-Тайга районда чаа организастаан амыдырал хандырылга комбинаты хөп бижар хастер хергезеп турар

Алаа ажалдаар кижиги бажы-биле хандырар. Ажал-даарын күзөдүр кижилер Чонну амыдырал хандырылга ми-нистерствозунга албан шыгынын үзөндө кезир, телефону — 49-87.

Солун неделяда 6 катан үнөр

Пар ама 2. Тираж 15453. Чагы № 682.